

KONYA

HALKEVİ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

YIL : VIII

TEMMUZ 944

SAYI : 69

KADI ABDURRAHMAN PAŞA

Hayatı ve İcraatı

MUZAFFER ERDOĞAN

(Baştarafı 68 inci Sayıda)

Adana Valisi Said Paşa tarafından Konyadan İstanbuldaki kapu çukardalarına yazılan bu belgeden Kadı Abdürrahman Paşanın halka pek çok zulüm ve işkenceler yaptığı, sebepsiz olarak bir çok kimsele-
rin kanını döktüğü, Ramazan gününde on dört kadını fuhuş yaptıkları zannile astırdığı, ve onların kokmuş cesetlerini üstleri açık kuyulara attırdığı, çıkan pis kokularından ise bir kaç mahalle halkının yerlerini bırakıp gittikleri anlaşılmaktadır. Bundan başka yine aynı belgede kadı Abdürrahman Paşanın halktan aldığı fahiş miktardaki vergilerden adı geçen Said Paşaya kanağlayarak dert yanan Çavuş zade Seyid Abidin ağa ile amca zadesi Seyit Mehmet ağanın yaptıklarına dair kayıtlar görülmektedir. Biz bu belgeyi ilgililere faydalı olur ümidiyle yazımızın tevsik edici bir unsuru olmak üzere burada ay-
nen neşrediyoruz. (27)

(27) — "Benim İzzetli Mütveddetlu Ruhum Hazretleri.

"Avni inayetbari ile bundan akdem Konya, havalisine gelindikte nüzul olunan menazil, halkı hâlâ Karaman valisi Abdurrahman Paşanın ifratı tama ve cünunundan şikâyetler idüp Konyaya gelince bu vechile elsinei fu-, karadan bî huzur olmuşdık. Egerçi müşa-

Kadılıktan Paşalığa yükseldiği için "Kadı Paşa, ünvanile tanınan Abdürrahman Paşa Konyada beş altı yıl kadar süren Valiliği sırasında halkı pek te sevindiremediği muhakkak olmakla beraber orada bulundu-

"rünüleyhin mukaddema Çavuş başlığında, olan etvar ve harekâtı malumumuzidi. Ama belki tebdili ahlâk eylemiştir fikrinde olarak hüsnü zannımızı bozmayıp bu hal ile, Konyaya dühulümüzde umuru zaruriyyemize, müteallik olan ahvalden sureti ihlasta zahir, olan hud'a ve desiseleri müddeayi nas mu-, saddak olduğundan başka cenabı Hakka olan, zulüm ve teaddisini bilmuayene müşahade eyledik. Meselâ celbi malde olan ifratından kat'i nazar bilâ mucip sefki dimai übade olan israfatı muhayyiril - ukul olup, ezetimle katle müstehak olanların cezalarını tertipte tefevvük etmediğinden başka nihari rama- zanda ondört kadar nisvani töhmehti fuh- şile kimini alenen salp ve kimini ele girdiği gibi boğup cüsseleri şehir içinde bir kuyu- ya atıp rayihai kerihelerinden birkaç ma- halle halkı terki dar eyledikleri olmuş vel- hasıl bu hâlâtı acibe müşahade olunduktan sonra aceleten Konya'dan Nuhzat ve Adana canibine şitabı azimet olunurken esnayı rah- da Karaman havalisinde bizim Çavuş zade Seyyit Abidin ağa ve amzadesi Seyyit Meh- met ağa menzilimize gelüp derhal istikbali- mize geldiler hayalile istifsarı hatırla meşgul iken ikisi dahi ayağımıza sarulup bükâyî azim ile feryatkünan başımıza gelen ahval malumunuz olmuştur. Efen- dim, size gelmiyelimde kime gidelim..."

ğu mezkûr müddet zarfında bazı hayırlı işlere sarılarak onları başarı ile yoluna koyduğuna da şahit olduğumuzu söylemek lâzımdır. Bu cümleden olmak üzere onun eski sarayı yıkarak şimdiki topçu kışlasını hükümet konağı olmak üzere yaptırmasını zikredebiliriz. Bilindiği üzere Konya hükümet konağı eskiden şimdiki yerinde idi. Kadı Abdurahman Paşa Vali olarak Konyada bulunduğu sıralarda bu binanın ahşap olması dolayısıyla her an için yangın tehlikesine maruz bulunduğunu göz önüne geti-

«Elaman lillâhi ve rasulihî bize sahip olun»
«dediklerinde biz dahi ahvallerinden sâal ey-»
«ledikte sergüzeştleri takrîre şûru idüp ha-»
«lâ Karaman valisi Abdurrahman paşanın bi-»
«lâ mucip katli nûfuse cesareti şöhretşiar»
«olmağla iptida eyaleti Karaman'a panihade»
«oldukta Elieğri kasabasına gelüp Karaman»
«Lârendesi olan vilâyetimize geldikte bu»
«kulları eğerçi kemali havfîmden bir iki»
«merhale ileride istikbale cesaret idemeyüb»
«medinei mezkûre yollarından baîd mesafede»
«vaki olup zatında harap ve perişan olduğun-»
«dan mürur-ü-übur eden vüzerayı izam haz-»
«ratına gereği gibi ikram kabil olamayup»
«mukaddema Karaman valisi İbrahim paşa»
«ve Tosun Mehmet paşaya biner kuruş ve»
«Numan Paşa ve Çelik Mehmet paşaya üçer»
«bin kuruş zahire baha namile vireğelmışken»
«bu def'a ben kulunuz istikballerine çıkama-»
«yup ve kazamıza davet idemediğimizden ve «
«ziri müşarüileyh hazretleri tarafımıza muğ-»
«berülhatır olup bu esnada öteden beri hilâf-»
«girimiz olan Gaffar oğlu Süleyman fırsatyab»
«olmağla veziri müşarüileyhi bazı nifak ile»
«ıtma ve iğzap hilesine sülûk idüp Lârende»
«kazasından misli mesbuk olmamak vechile se»
«kizbin kuruş zahire beha talep ve hahi nahah»
«fukaraya tevzi ve tahsil ve tamamen teslim»
«idüp vaki olan matlubatlarında sarfı kud-»
«ret etmiş iken makbule geçmeyüp mücerret»
«istikbal davasına teşebbüs ve ilelan mer-»
«kum Gaffar oğlu Süleyman hâlâ maiyetle-»
«rinde olmakla müşarüileyhi iğzap ve nifak-»
«tan hâli olmamakla bu esnada Lârende ka-»
«zasına tâbi İbrala nam kariyeden bir kaç»
«kimesneler Su nizâi bahanesile Konya'ya»
«vardıkda merkur Süleyman fırsatyab olup»
«mezkûr Seyyit Zeynelabidin ve Sâid Meh-»
«met Emin bunların salarını kârettiklerinden»

rerek şehrin doğusuna raslayan Çayır semtindeki büyük binayı yaptıрмаğa başlamış ve muaffak olmuştur. (28) Bugün Topçu kışlası olarak Milî Müdafâ Vekillîğinin emrinde bulunan mezkûr binanın o tarihlerde hükümet konağı olarak kullanılmaya başlanması, halk üzerinde her nasılsa iyi bir te'sir bırakmamıştır. Bunda mezkûr binanın şehirden hayli uzak bir mesafede bulunması, şehir ahalisi için bir çok güçlükleri doğurmakta ve bu yüzden orada görülecek işleri bulunanlar için bir çok

«maida dahi nice iftira ve hâlâ başlarında»
«ikiyüz Levent vardır deyu Konya Kadısı ta-»
«rafından ilâm ve kariyei mezbureden Meh-»
«met ve Bekir nam kimesneleri menzil harç-»
«lıkları virüp ve yanlarına bir tatar dahi»
«terfik itmekle müşarüileyh hazretleri böy-»
«le mekri hadiaya sülûk ile şayet bir emri»
«âli ısdar ederler deyu kemali havfimizden»
«darü diyarimizi terkedüp ziri cenahı mer-»
«hametinize geldik. Ahvalimize vaktî oldu-»
«muz lillâhi ve rasulihî keyfiyetimizi deri-»
«devleti aliyeye ilâm ve istirham ediniz. İşte»
«ahalii Lârende bizlerden hoşnud olduklarını»
«havi beldei mersume kadısından ilâm al-»
«dık deyu takriri kelâm etmelerile ilâmı»
«mezkûr dahi tarafınıza irsal olunmuştur.»
«Fihakika merkurmanın ötedenberi tarafımı-»
«za olan tereddütleri muktazasınca lâzimei»
«zamirimiz üzere merkurlerin ahvalleri»
«devletlü inayellü Sadriazam bedri eham»
«hazretlerine bir küt'a arzıhalimiz ile alelic-»
«mal ilâm ve istirham olunmuştur. Eğer tah-»
«kiki madde için tafsili macera iktiza ederse»
«hakiyalarına varup ya lisanen, yahut bu»
«tahriratımızı huzuru âlilerine tesyir eyliye-»
«sin. Eğer filvaki Abdurrahman Paşa tarafın-»
«dan yahut Konya mollasından o makule arz-»
«lar irsal olunup muciplerince yahut ahar gü-»
«na ahvallerine dair emri âli ısdar olunmuş»
«ise mahallerine terkin ve hilâfına emri âli»
«ısdar ettirip tatarımızla cümleten irsalü ih-»
«timam ve dikkat eyliyesin.

Mühür

Mehmed Said

(28) — Mahmud II devrinde ordunun ıslah ve tanzimile uğraşmak üzere Almanya'dan getirilen meşhur Mareşal Molteke yazmış olduğu bitikte Konya'da bulunan bu binadan bahsetmektedir.

zahmetler ihtiyar edilmesini mucib olmakta idi. (29) Başvekâlet Arşivinde rastladığımız başka bir belgede ise Silleda bulunan Okstrateus kilisesinde kadınlara mahsus bazı kısımlarla onu çevreleyen avlu duvarının zamanla yıkılıp gitmeğe yüz tutması dolayısıyla Rum'lar tarafından yapılan muracaata temas edilmekte ve Vali bulunau Kadı Abdürrahman Paşaca inşaatına başlanmasında hiç bir mahzur olmadığına dair bir mücade verildiği bildirilmektedir yine aynı belgeden anlaşıldığına göre mezkûr kilise Valinin bu müsadesi üzerine onarılmaya başlanarak bitirilmiştir. Fakat tam bu sıralarda Kadı Abdürrahman Paşanın işten elçektirilişi vuku bulmuş ve yerine gelen Vali ile diğer vilâyet erkân ve memurlarının bu hususta mezkûr kilisenin iş ve çevirgesine karışmaları artmağa başlamıştı. İşte fazlalaşan bu karışma üzerine olaydan bilgi edinen İstanbuldaki Rum patriki yönünden padişaha

(29) — Mahmud II tarafından 1225 (milâdî 1810) yıllarında Konya valiliğinde bulunan Mehmet Paşaya hitaben yazılıp gönderilen bir yarıklıkta Kadı Abdurrahman Paşa tarafından Konya'da yaptırılan Kışlanın' yıkıtılmasından vazgeçildiği kayıtlıdır. Bu yarıklıkta görülen kayıtlara göre evvelce Kadı Abdurrahman Paşanın Konya'da yaptırdığı Kışlanın yıkılması ve yıkıntısının ise orada vaki vilâti izama mahsus sarayı atığın onarılmasında kullanılması bildirilmişti. Yine bu belgedeki ifadelerle göre Kadı Abdurrahman Paşanın Konya dışında yaptırdığı bu kışlak karşılığı hükümet yönünden ödenmek üzere iki def'ada yüzbin kuruş harcile meydana getirilmişti. Mezkûr kışlanın yıkıtılmasından ve yıkıntısının eski saray onarımında kullanılmasından böylece vazgeçilmesine karşı evvelce hükümetten alınan yüzbin kuruşun halktan tahsili işle İstanbul'a gönderilmesi emrolunmuştu. 5 Muharrem 1225 tarihli olan bu ferman evvelce Konya mecmuasında neşredilmişti. Bak: Ferit Uğur, Konya'daki Vali konaklarına dair bir ferman. Konya, sayı 36, sahife 3123 - 3124.

böyle bir dilekçe ile baş vurulmuş bu hususta evvelce Kadı Abdürrahman Paşaya verilen yarığın bir benzerinin daha verilmesi istenmişti. Bu dilekçeyi Mahmut II, vaktin şeyhülislâmı bulunan Dürrîzade Abdullah efendiye havale ederek mesâğı şer'isini kendisinden istifta eylemişti (30). Yani Rumlar tarafından yapılan bu başvuruşun dinî bir problemi ilgilendir' mesi yüzünden onun fetvasının istenmesine lüzum görülmüştü. Konyaun yanı başında bulunan ve bu gün ona bağlı bir nahiye merkezi olan Sille'nin yapım ve onarım tarihi bakımından önemli olacağı düşüncesile İstanbul Başvekâlet arşivinde bulduğumuz bu belgeyi de, evvelkisi gibi, yazımızın tevsik edici bir unsuru olmak üzere burada aynen tekrarlıyoruz. (31)

30 — Dürrî zade Abdullah efendi Şeyhülislâm olmadan evvel Konya kadılığında bulunmuştur. (Ayrıca bak Mehmed Süreyya, Sicilli Osmanî C. 3, S. 396)

31 — «Arzuhali çakirleridir ki Medine-»
«yi Konya'da vaki merhum ve mağfurulleh»
«cennet mekân firdevs âşiyân Sultan Alâed-»
«din hazretlerinin evkafı şerifesi kurruların-»
«dan Medinei merkume nevahisinden Sudire-»
«mi nahiyesine tâbi Sille karyesinde vaki»
«milleti Rum'a terkolunan Okstrateos nam»
«klisayi kadime deruauunda taifei nisvana»
«mahsus tahtapuş itibarile kadimden olan»
«tahtaperdeleri ve etrafı klisayi ihate eden»
«havlı duvarı mururu ezmine ile çürüyüp»
«dökülmekte tamire eşeddi ihtiyaç ile muh-»
«taç olduğundan tamir ve termimi için mu-»
«kaddema eyaleti Karaman valisi müteveffa»
«kadı Abdurrahman Paşa'nın medinei merku-»
«mede valiliği hengâmında ben fermanını gö-»
«türdüm. Marifeti şer' ile müteveffayı müşa-»
«rülileyh tarafından babuyru'du İzin ve ruh-»
«sat vermekle tamir ve termim olunduk»
«tan sonra müşarülileyhin azli icap et-»
«megia iktiza eden fermanı âliye desteres»
«olunamadığına binsen merahimi âliyelerin-»
«den mercudur ki mesbuk şer' olduğu veç-»
«üzere marifeti şer' ile evzai kadimesi üzere»
«tamir ve termim olunan mahalli merku-»
«meye vilâti izam ve mirimirani kiram ve»
«mütesellimler vesair zabitan taraflarından»

Kadı Abdurrahman Paşanın Konya'da Vali bulunduğu sırada göstermiş olduğu icraat ve faaliyeti mütalea ederken onun Nizamı Cedid adı verilen askerî teşkilâtın yürürlüğü hususundaki himmet ve gayretini unutmak doğru değildir. Yeni çeri ocağının islâhı ile uğraşmanın faydasız olduğunu çok iyi bilen Selim III. yeni ve modern bir askerî teşkilâtın yapılmasına çalışmış ve tarihî asker ocakları kurmuştu. Bu devirde İstanbulda Maslak taraflarında bulunan Levent çifliği ile Üsküdar'daki Selimiye kışlasında yapılmaya başlanan Avrupa usulü yeni askerî talime başlangıçta Bozok Voyvodası yüzegeleni Cebbar oğlu Süleyman beyle Konya Valisi Kadı Abdurrahman Paşanın büyük bir ilgi gösterdiğine şahit oluyoruz. Ayrıca bu iki zat ile Bolu Voyvodası Hacı Ahmed oğlunun Nizamı Cedid için buldukları yerlerde askerî kışlalar yaptırdıklarını da biliyoruz. O tarihlerde yeni teşkil olunan bu askerî bir parçası İstanbulda, bir parçası Kütahyada ve önemli bir bölümü ise Karaman Valisi Kadı Abdurrahman Paşanın maiyetinde bulunuyordu. (32) Buna karşılık birbirine bağlı bir çok sebep ve

(32) — Selim III devrinde hazırlanan yeni ordu iki suvarî bölüğüle oniki piyade alayından mürekkepti. Bunlardan ikisi İstanbul civarında, ikisi Kütahyada ve diğer sekizi ise Sultanın emniyet ve itimadını kazanmış olan Kadı Abdurrahman Paşa kumandasında Karamanda bulunuyordu. (Ed. Driault, Selimi Salis ve Napoleon, Köprülü zade Fuat tercümesi S. 44 ve Ali Reşat, Kurunu Cedide Tarihi, 1926 C. 2 S. 165

«teftiş vesaire bahanelerile müdahale olun»
«mamak üzere rağmen bir kıt'a fermanı ce»
«lilüşan inayet ve ihsan buyrulmak hususu»
«müstedai âcizaneleri idüğü mihati ilmî dev»
«letleri buyruldukta emrû ferman devletlü»
«inayetlü, merhametlü Sultanım hazretleri»
«nindir.

Patriki Rumiyani İstanbul

amiller yüzünden Rumelide bu teşkilât yapılamadı. Yalnız Konyada Kadı Abdurrahman paşanın emri altında bulunan bu talimli askerî sayı artırıldı. Başta Kadı Abdurrahman Paşa olduğu halde Cebbaroğlu Süleyman beyin bu husustaki büyük gayret ve faaliyetleri vaktin hükümdarınca iyi karşılanarak kendileri kutlanmıştı. (33)

Yukarıda Kadı Abdurrahman Paşanın oğullarına temas ederken büyük oğlu Müderris Mehmet efendiden bir parça bahseylemiştik. Kendisi Konyada Vali bulunduğu tarihlerde oğlu olan bu zat ta İstanbulda Müderrislik yapıyordu. Sonraları kendisinin Selâniğe gitmiş olan bazı akrabası yanında çıkan kalıntıları arasında Mehmet efendinin babasına gönderdiği bir çok mektuplar çıkmıştır. Bunların çoğundan anlaşıldığına göre Kadı Abdurrahman paşa görüşmeye muntazam devam edebilmek için İstanbulla Konya arasında her hafta muttariden hareket eden posta tatarları tesis eylemişti. Bu suretle İstanbul ahvalini o zaman için Konya gibi oldukça uzak bir yerden adım adım gözölemek imkânını bulmuştu. (34) Kadı Abdurrahman Paşanın Konyada bulunduğu 5-6 yıl içinde başın-

(33) — Cevdet Paşa, Tarihi Cevdet, C. 8 S. 54 [Ayrıca bak: Selimi Salis ve Napoleon (Köprülü zade Fuat tercemesi) S. 45]

(34) — Konya ile ilgili olduğunu sandığımız bu mektupların birisinden Rusya seferi başlıyalıdan beri Kadı Abdurrahman paşanın büyük bir kuvvetle İstanbula getirilmesi ihtimallerinden Yeniçerilerin oldukça sıkıntı içinde kaldıkları ve onu Karaman valiliğinden uzaklaştırmakta gerek padişah ve gerekse Babıâli nezdinde büyük bir çabalama giriştikleri anlaşılmakta ve bundan başka bütün Yeniçerilerin teşebbüslerinde başarıya doğru gittikleri ve hâttâ Karaman valiliğine sadaret kethüdası olan Şamlı Mehmet Ragıp efendiği intihap ile tayin ettirmekte oldukları sezilmektedir. (Dehşetler içinde cilt 2 sayfa 85)

da irili ufaklı bir çok olaylar geçtiği muhakkaktır. onun İstanbulla Konya arasında görüşmeleri yürürlüğe koymakta gösterdiği faaliyet ve şehirle çevresinin yapım ve onarımında yaptığı gayret hiç bir zaman inkâr edilemez. Biz onun Valiliği zamanında yaptığı faaliyet ve icraatı böylece kısaltırken İstanbul Başvekâlet arşivinde rastladığımız Selhi Muharrem 1216 tarihli bir vesikada gördüğümüz küçük bir kayda burada zikretmek en kendimizi alıkoyamıyoruz. Esas itibarile onu gönderdiği uzunca bir varakadaki bir maddenin kısaltılması olan bu belgede Kadı Abdurrahman Paşa, Vilâyette bulunan Yeniçerilerle onlara uyan bazı Konya sekencesini durup dururken orada hükümetin en büyük mümes-sili olan şahsına karşı yaptıkları ayaklanmalarına nihayet verildiği ve sonraları çıkacak böyle bir olayda her iki kuvvetin kendi emvalinden yüzerbin kuruşu Matbahı Âmireye verilmek şartile kayda tâbi tuttuğunu söylemekte ve bunun teyidi için vaktin hükümdarından bir ferman sadır olmasını istemektedir. Biz ileride ilgililer için faydalı olur ümidile Kadı Abdurrahman Paşa yönünde Babıâliye gönderilen belgeden kısaltılmış olan bu parçayı burada aynen tekrar etmek istiyoruz. (35)

(35) — «Ber muktezai iradeyi Seniye pa-
«şayı mumaileyh derunu Konyaya kademni»
«hadei duhul olup Yeniçeri taifesinin ve se-
kenei Konya'nın bundan böyle hilâfı rızayı»
«âli hareketleri vukua gelmemek üzere kavi»
«nizama rapt ve tevsik ile fimabat mugayiri»
«emri rıza harekete içtiraları ihsas olunur-»
«sa gerek Konya ahâlisi ve gerekse yeniçeri»
«taifesi kendi emvalinden olarak yüzerbin»
«kuruş Matbahı Amireye verilmek şartile»
«nezîrgirahına kat' ve bu vechile kabulleri-»
«ni müş'ir iktiza eden arzımahzar ve ne-»
«zir hücceti takdim olunduğundan bahisle»
«senedati mezkûre iktizası vechile baş»
«muhassebeye kayıt ve ilamı mübeyyin bir»
«kit'a emri âli isdar buyrulmasını paşayı mü-»
«maileyh tahrir eder.

Zikrettiğimiz kısaltılmış yazılar altında ek olarak görülen bir kayda göre Osmanlı hükümdarınca Abdür-rahman Paşanın bu isteği haklı görülmüş ve bu hususta beklediği yarlık gönderilmiştir (36). İstanbul Başvekâlet Arşivinde bulunan başka bir belgedende anlaşıldığına göre (37). Kadı Abdürrahman paşa Konyada Vali olarak bulunduğu zaman üzerine bir aralık Alâiye sancagı mutasarrıflığı ile Bozkır maden emniğini de almıştı. Kadı Abdürrahman Paşa o tarihlerde Bozkır madenini basarak memurlardan birçoklarını öldüren Deli Yunus adlı bir eşkiya elebaşısından oldukça sıkıntı çekmiş, ve bu husustaki dilek ve isteklerini yazdığı bir takrir ile İstanbulda bulunan Sadrazama bildirmişti. Onun bu mektubu bugün elimizde mevcut olmamakla beraber sadrazamın, bu mektup üzerine Selim III. e sunduğu bir ariza elde bulunmaktadır. Vaktin sadrazamı tarafından Padişaha sunulan bu arizade Bozkır madenini basarak bir çok yağma ve garetlerde ve bir hayli katillerde bulunduktan sonra karşı bir sıkıştırmaya uğrayınca derhal

(36) — Bu defa bâlası mübarek hattı humayunu şahane ile muvâşşah şeref efzai sahifei sudur olan fermanı alişan mucibince paşayı mumaileyh Konyaya duhul ve sarayına kuut ile fimabaat gerek yeniçeri taifesi ve gerek Konya ahâlisi mugayiri rızâi âli hareketten içtinap ile tahsili rızayı meyamîn iktizayı şahaneye dikkat edecekleri ve maazallahitaala yeniçeri ve ahaliyi Konyadan bir nevi hareketi namaraziye zuhur ederse cümlelerin istida ve ihtiyarlarile kendi mallarından tahsil olunmak üzere Matbahı amireye yüzerbin kuruş ita etmek şartile nezri kabul ettikleri hususunu mübeyyin Konya kadısının salifüzikr ilâm ve ahâlisinin mahzarları ol bapta

(37) — İstanbul Başvekâlet Arşivi, Darp-hane kısmı; numara 60 da kayıtlı bulunan bu belge, Konya (M 18 - 19) mecmuasında İbrahim Hakkı tarafından yayınlanmıştır.

civardaki İçel sınırlarına sığınan ve orada mutasarrıf olan Ahmet Paşa ile kardeşi Mehmet beyin iltifatlarına kavuşan Deli Yunusun ele geçirilip idamı hususunda yapılması gerekli tetbirlerin nelerden ibaret olduğu izah edilmektedir.

Zikrettiğimiz belgede sadrazamca padişahın İçel mutasarrıfına gönderilmesi istenen hüküm bugün için elde bulunmadığından Deli Yunus ile adamlarının âkıbetleri hakkında esaslı bir bilgimiz olmadığı gibi onların Bozkırla civarına karşı yapmakta oldukları yağma ve saldırma kımıldanmalarının durup durmadığına dair de şimdilik bir şey söylemenin doğru olamayacağı tabiidir. Yalnız şu kadar söylemek gerektir ki Deli Yunus, mezkûr madene sık sık yapmakta olduğu bu baskınlardan bir tanesini de Kadı Abdurrahman paşanın Rumelideki âyan ile uğraşmak üzere İstanbuldan davet olunup o yöreye gittiği zaman yapmıştır. Bilindiği üzere Kadı Abdurrahman Paşa mezkûr ödevle memuriyet yeri olan bölgeden ayrılırken yerine vekil olarak küçük oğlu Abdullah beyi bırakmıştı. Deli Yunus Kadı Abdurrahman Paşanın Konya yöresinden ayrıldığı bir zamanda mezkûr madene baskın verirken Kazık-dere karyesinde yerleşmiş bulunan eski şakilerden "Altıparmak kardeşi," adı ile tanınan İbrahim ile avenesi de yanında beraber bulunuyordu. 1224 (Milâdi 1809) tarihli bir ilâmda görüldüğü üzere Bozkıra bağlı köyler halkının çoğunu Kadı Abdurrahman Paşa ve adamlarının sıkıştırması yüzünden dağılmış olduklarından Kireli ve Seydişehir ilçelerinden başka Belviran, Kaşaklı, Yekşar ve Göçükebir ve Beyşehir gibi diğer ilçelerin de mezkûr madene bağlanması bildirilmektedir.

Yukarıda bilmünasebe söylediğimiz gibi o tarihlerde madenlerin en tehlikeli düşmanları eşkiya idi. Bunlar daima oraları basarlardı (38). Kadı Abdurrahman Paşanın Konya valiliği esnasında cereyan eden belli başlı hadiseleri izah ederken yukarıda zikrettiğimiz gibi halkın duygularına terceman olan ve onun dilek ve isteklerini bağrından kopup gelen acıklı feryatlarla bize duyuran bazı yerli ozanların söyledikleri destanları unutmak aslâ doğru olamaz. Bunlar arasında ise bilhassa Selim III devrinde yaşamış olan Konya'lı Şem'inin vücudunda getirmiş olduğu iki destanı bu husustaki söyleyeceklerimizi hemen hemen bir çırpıda göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Bundan aşağı yukarı sekiz, on yıl önce elimize geçmiş bulunan bu iki destanın asılları; 1218 - 1219 (Milâdi 1804-1805) yılları arasında yazıldığını tasarladığımız bir cönkte bulunuyordu (39). Evvelce söylediğimiz gibi Şem'inin bu destanlarında ifade edilmek istenen hakikatler başta Cevdet Paşa olduğu halde o devri hikâye eden tarihçilerin eserlerindeki ifadelere hiç te uymamaktadır. İlgililere faydalı olur düşüncesi ile burada birer birer göçürmek istediğimiz bu parçalar, öyle sanıyoruz ki, birbirini âdetâ bütünleyecek bir mahiyet arz etmektedir. Bunlardan birincisi onun Konya'ya kadı olarak gelişi ile başlamakta, valiliğinde Osmanlılara hoş görünmek için halka yaptığı zulümleri ve bu esnada birbirine hasım olan iki kuvvet arasında yapılan cengi anlatmaktadır :

(38) — İbrahim Hakkı Anadoludaki madenlere ait vesikalar. Tak 7 / 2 / 1932

(39) — Bu cönk, merhum üstad M. Zeki Dalboya aittir. Mezkûr destanları, Konyada bulunduğum sıralarda müsaadeleri ile oradan istinsah etmiştim.

İbtida Konya'ya olunca kadı
Konya'yı hep kırmak oldu muradı
Tâ önünden tuttu manav inadı
Tekebbürlük etti uydu şeytana.

Karılar mahkemeye çaldı taşı
Hükûmetten düştü kibrinden naşî
Külâhçı Aliydi cemaat başı
Dediler olmuştu ona hasmane.

O sıkıyla etti büyük yemini
Gitti vardı oldu maden emini
Titretmek isterdi bunca zemini
Ekin yakın ulaşmazdı harmana.

Çün harab eyledi oniki kaza
Yaratan olurmu bu işe riza
İki tuğ alınca maza ma meza
Yararlık gösterdi Âli Osmana.

Bir az yürük çeri başına derdi
Sankı peyda etti bir büyük ordu
Akgöl'de İsmail pazarın kırdı
Suikasd eyledi azmetti hana.

Bir iyice nizam verince canlı
Tâ Silleye düştü yarısı şanlı
Girince Konya'ya kalbi berkinli
Kurdular Konya'lı merdimerdane

Çoktan düşünürdü Konya'ya bir renk
Geline çarşıya attırdı tüfenk
Allah aillah âcyu çekildi gülbânk
Aklı kesti yine geldi amane.

Ezelden Konya'nın varidi namı
Derdi ki Konya'ya verdim nizamı
Eğer olmasaydı mektebler, cami
Bakaydın meydana akacak kane.

Bir öğle vaktında kavga kuruldu
Bu işe Konya'lı pekçe sarıldı
Gerçi bizden beş on yiğit kırıldı
Ecel geldi başağrısı bahane...

Kırkdört saat oldu bu cenkü cidal
Ağaları bilsen heb Rüstümü Zal
Allah ocağına vermesün zeval
Ağızların açtı saldı dümane.

Hacı Bektaş köçegiydi ocaklı
Askerini bozdu iki bıçaklı
Dahi onbin yiğit var idi saklı
Bindebiri çıkmadıydı meydana.

Ocaklı çağırdı daim Allah yar
Yardımcımız olsun ol gani settar
Oihanda var mıdır sen gibi gaddar
Kurşun attı mektebdeki sıbyane.

Gerçi bizden yiğit var zayi olan
Namü şanımızdır halka yayılan
Seni koyuverdik burdan reyilan
Bırakma döşeğin Konya'dan yana.

Minareye çıktı senin soytarın
Deliklere düştü hep manavların
Yok mudur zerrece namusü arın
Şimdi döndü faka düşmüş sıçane.

Daim hiyanetlik fikri hayali
Konya'ya kem bakan bulur zevali
Lisanında halkın ırzı ile mali
Anı havale ettik biz Yezdane.

Bu cenge Hazreti Mevlâna geldi
Şemsi Tebriz ile beraber oldu
Yer yüzü büsbütün meleklerle doldu
Sığışamaz oldu halk bu cihane.

İnkisar eyledi kürside vaz
Bakındı ki manav yanına kalmaz
Kapandı camiler kılınmaz namaz
Mazinler çıkmadı üç gün namaza.

Nizamı Cedidde varidi elin
Her nereye varsan ordan kogulun
Kaldı da bu zurna ile davulun
Sıkılmadı haber salan fermane.

Bu kavga yigitin adını seçti
Hezaran yigitler serinden geçti
Dediler Şem'îya ya şükür kaçtı
Hele bak gidiyor koca cihane.

(Devam edecek)